

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze || Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu. || la redactiuni.

Anulu I.

Blasiu 1 Aprilu 1888.

13.

Partea besericésca.

Joanu Inocentiu L. B. Clain de Szád

*orecandu episcopu alu romaniloru uniti din Transilvani'a si
partile adnexe.*

III.

Joanu Inocentiu L. B. Clain ore candu episcopu alu romaniloru din Transilvani'a si partile adnexe ocupa un'a din cele mai illustre pagine in istori'a particulara a besericeii romane unite. **Lui** i-a fostu datu se vina dela marginea tierei mai càtra centru: se-si stramute resiedinti'a episcopésca din Fagarasiu in dominiulu princiariu dela Blasiu; **Lui** i-a fostu rezervatu de inalt'a prevedentia divina se infientieze pentru toti tempii foculariele cele de lumina, scolele din Blasiu in midiloculu poporului, ce siedeá intru intunerecu si in umbr'a mortei.

Din care cauza venerámu cu pietate memori'a acelui ilustru barbatu si serbámu cu reverintia in elu pre **fundatoriulu si consolidatoriulu s. uniri**, pre **intemeiatoriulu si respanditoriulu culturai romane**, pre **desteptatoriulu conscientiei religiose si nationale**.

In **alu lui** spiritu memoritoriu cà intr'unu sacru templu: erau concentrate tote aspiratiunile juste si licite, tote dorintiele pie ale clerului si poporului romanu unitu, carora la tempulu si loculu seu le-a si datu energica espresione.

O parte insemnata din nobilele tendentie ale episcopului Clain se reportá la ridicarea natiunei romane unite, — cum se numiá in scrierile lui — din starea tolerata si misera in carea se aflá. Condustu de iubire nemarginita catra neamulu seu si basatu pre articulu III alu diplomei Leopoldine din 19

Martiu an. 1701 — in care romanii mireni si cei de conditiune plebea uniti cu baseric'a Romei se dechiara egalu indreptatiti cu ceilalti fii ai patriei, nu cá pana acum numai tolerati — **Joanu Inocentiu L. B. Clain** cereá si urgitá: a) *Cá barbatii apti ai natiunei romane unite se se primesca si inainteze in oficie publice la guberniu si afara de guberniu: cá usia gentea pana acum desolata se-si si aibu patronii si advocatii sei facia de multiplele injurie.* b) *Cá preotiloru romani uniti se li se desemne portiuni canonice cá si preotiloru de alte confesiuni.* c) *Cá in repartitiunea greutatiloru publice se se observe facia de romani cumpen'a cea dreapta, si d) Spre a se poté esecutá aceste tote: natiunea romana mai vechia in Transilvani'a decatu celelalte natiuni si mai numerosa se se primesca de a patr'a natiune a Transilvaniei.*

O alta parte din luptele memoritoriuului Clain erá indreptata in contra teologului latinu carele functioná cá causarum auditor generalis in sensulu articulu V alu diplomei mai susu citate. Acesti teologi atatu pre tempulu lui Clain catu si mai inainte de elu si chiar' si sub sucesorii lui se luáu din ordulu parentiloru iesuiti.

Episcopulu Clain in contra teologiloru latini fece urmatoriele esceptiuni: a) *Cá clerulu romanu nu are incredere in acesti teologi, din cauza cá ei nu vreu se depuna juramentulu poftitu de cleru cá voru fi credintiosi in judecarea cuuselor¹⁾, sub cuventu, cá ei cá membrii ai societatei iesuitice prin statutele societatei loru suntu opriti dela prestarea juramentulu.* b) *Cá teologii latini nu apera pre preotii romani facia*

¹⁾ Faptele sinod. din an. 1739 la Sincai an. 1739.

de daunele si injuriile ce li se facu din partea compatriotiloru lor, sub cuventu ca ei prin statutele societatei lor sunt opriti de a se amesteca in afaceri de acestea. c) Ca teologii de altu ritu si de alta limba nu sunt de nece unu folosu, ca-ci cu ei nu se pote ajuta nece in agendele sacre magisteriali, nece in cele ministeriali, si ca clerulu romanu acuma are din darulu lui Domnedieu si teologi si barbati versati in dreptulu canonicu, cari potu aperi natiunea de inconvenientie, observandu si aceea, ca la inceputulu s. uniri s'au datu clerului romanu atari teologi numai pana candu va ave clerulu teologi apti din sinulu seu. d) Ca romanii prin indemnulu teologiloru si preotiloru romani primescu si sustienu s. unire, precandu prin presentia teologiloru de alta limba si altu ritu se instraineza, precum s'a intemplantu in districtulu Brasiovului si aiurea¹⁾. Deca acesti teologii sunt condusi de zelulu apostolicu si nu de post'a de a domni preste episcopulu si clerulu romanu, atunci intorca-si privirile la conationalii sei, unde voru afla destulu terenu de cultivatu, scota-i pre aceia din umbrele heterodoxiei. e) Ca e lucru ne mai auditu si in istoria fara exemplu, ca numai episcopulu romanu se fia silitu spre scaderea auctoritatei s'ale a sustiené pre unu preotu jesuitu impusu si exentu de sub jurisdicțiunea s'a si inca alu sustiené ca pre unu superintendente alu agendelor s'ale.

Aceste le-a sustienutu eternu nemoritoriulu arhieru Clain atatu inaintea augustei imperatese Mari'a Teresi'a²⁾ catu si inaintea sanctissimulu Pontifice Benedictu XIV in representatiunile s'ale, in cari cerea: *Ca teologulu dupa datina altoru beserice se se alega de episcopu si se fia de ritulu grecu, si ca dintre gr. catolilici se se destineze unu nobilu potentu spre a primi cu auctoritate legitima recoursele nationaliloru sei si a le da loru protectiune valida in contra celoraltate natiuni³⁾*.

A fostu destulu atata arhierulu Clain pentru ca se escite asupr'a s'a ace'a puternica fortuna ce l'a alungatu din tiera, si pentru ca se scole asupr'a s'a ace'a spuza de inimici, decatu care mai teribile nu ar' pote produce nice pamentulu vulcanicu, nice vesufulu, nice focurile etnice!

Petru Maioru in istoria besericesca la pag. 148—150 cu respectu la cele de mai susu observa acestea: **„Vladic'a Clain dupa nemesurat'a rivna, cu carea era inferbentatu catra neamulu seu celu romanescu, nu fu indestulatu cu nevointi'a, cu care cerca binele clerului seu:**

¹⁾ Representatiunea lui Clain la J. Moldovanu Acte sinod. tom. II pag. 86—92.

²⁾ Representatiunea mai susu citata.

³⁾ Nr. 11 a. c. Foia beseric. pag. 183—184.

ci se incumeta a se pune in primejdie se castige fericire si tuturoru celoraltu romani. . . De aci credu eu, ca s'a urditu asupr'a preabunulu parinte vihorulu, carele pre urma lu fece se mora afara de tier'a Ardealului“.

Acumu pricepemu noi acele acuse pre catu de grele, pre atatu de false ce le produce parintele Nilles in opulu seu symbol. vol. II pag. 564. si 599. unde dice: *„Ca episcopulu Clain in sinodulu din anulu 1745 prin enuntiatiunile s'ale a coroboratu rebeliunea romaniloru de sub Hori'a“*; nu potemu intielege inse nece decum cum ar' fi potutu episcopulu Clain tiené sinodu in anulu 1745: candu este constatatu ca episcopulu Clain a fostu chiamatu la Vien'a prin mandatulu curtei in anulu 1744, si ca elu de acolo fara de a se mai intorce in Ardealu la inceputulu anului 1745 s'a dusu la Rom'a, de unde nu s'a mai reintorsu in patria. Nu potemu pricepe nece aceea cum ar' fi potutu episcopulu Clain corobora revolutiunea Horianu, candu este constatatu, ca cererile lui erau basate pre inaltele diplome regesci si pre alte juste si licite ratiuni si candu este constatatu, ca Hori'a ducele cruntei rebeliuni si consocii lui nece nu s'au tienutu de beserica romana unita: din care cauza Gedeonu Nichiticiu episcopulu gr.-orientalu din mandatu mai inaltu fu esmisu la faci'a locului spre a aduce la ordine pre revoltanti. Ce? dora revolutiunea Horianu s'a intemplantu in a. 1784, pre candu Clain nice nu mai era intre cei vii. Cum ar' fi potutu elu corobora ce'a ce pre tempulu vietiei s'ale pamentesci n'a esistatu? Dora va fi sciendu parintele jesuitu Nilles ca dela departarea lui Clain din Ardealu din anulu 1744 pana la 1784 anulu revolutiunei lui Hori'a, Closca si Crisanu dieces'a romana unita a Fagarasiului au fostu condusa de episcopii Petru Paulu Aronu, Atanasiu Rednicu, Gregoriu Maioru si Joanu Bobu sub carele a eruptu ace'a crunta rebeliune. De ce nu implica parintele Nilles si pre acesti pii arhieru in coroborarea rebeliunei de trista memoria?! Nu din caus'a religionaria, pre carea o representat'o preadempulu Clain pre tempulu apostolatului seu a purcesu rebeliunea Horianu; ci aceea a isvoritu mai deaprope din restringerea dreptului de crismaritu usitatu in dominiulu erarialu dela Zlatu'a estinsu la mai multe comune montane.

Dauna ca au potutu intru tot ficta commenta intru unu opu seriosu pusu sub patrociniulu academiiloru de scientie din Bucuresti si Budapesta. Dar' scimu noi ce a vrutu parintele jesuitu Nilles cu unele incriminatiuni ca aceste facia de celu mai illustru barbatu si arhieru romanu. Din care cauza ne vedemu indemnati a cita parintiei s'ale cuvintele oreui reproduce de s. Jeronimu, carele dice: *„Apud Christianos non qui*

*patitur ut ait quidam, sed qui facit contumeliam miser est*¹⁾).

Intre ace'a noi lasamu se urmeze mai departe epistol'a socratica a preafericitului episcopu Clain de datulu Rom'a 8 Octobre an. 1745 indreptata catra nuntiulu apostolicu din Vien'a:

Eminentissimo e Revmo Signore Signore et Padrone Colendissimo.

Da Monsignore Segretario di Propaganda ho inteso, quanto la E. V. si e degnata operare per me e per i miei Cattolici uniti, e sono con questa a renderne all' E. V. quelle più umili e vive grazie che posso. Respiro nel sentire che la Maiestà dell' Imperatrice sia se non per me, almeno per quei poveri Cattolici inclinata a far qualche passo per sollevarli; ma se la M. S. non si degnarà accelerar le sue grazie, gli interessi non meno spirituali della Religione, che temporali dell' Imperatrice medesima anderanno in quei Popoli affatto per terra. Parlo così, perchè mi è nota la loro indole, il lor cuore, e la lor disperata risoluzione. Se i ministri della M. S. si fossero compiaciuti di dare orecchio alle mie parole, le cose non sarebbero in questo stato, giacchè tutte da me son loro state predette, ed avrebbero potuto a tutto avviare con somma facilità.

Ma la mia disgrazia ha voluto, che quantunque gli altri ne abbiano avuta la colpa, io solo nulladimeno ne porti la pena. Si ricorderà l' E. V. che io non voleva abbracciare la difesa di questa causa prevedendo bene quello che mi è succeduto. Ma non mi pento, perchè ho difesa la causa di Dio, et nihil mihi conscius sum, per cui abbia potuto giustamente incorrere l' indignazione di S. M. Spero però e confido vivamente in Dio, che un giorno abbia a confessarlo l' Imperatrice medesima ad abbia a toccare con mano, se sono stato traditore della M. S. o suddito sopra ogn' altro fedele.

Ho umiliata perciò supplica efficacissima a N. Signore, acciò si degni imporre tutta la sua suprema Pontificia autorità, perchè mi sieno comunicati i casi, sopra cui si fondano le accuse date contro di me; altrimenti in genere non devono mai attendersi, perchè ognuno può dare il titolo di perturbatore, inobediente, e ribelle anche a chi è l'idea della medesima quiete e fedeltà. Jo son pronto a dar la mia testa sulla pubblica piazza di Viena, se troverassi sussistente una sola di tante accuse. Son pronto altresì a dimettere il vescovado ancorchè innocentissimo, ma non giammai prima che resti giustificata e dichiarata la mia innocenza; la quale peraltro potrebbe bastantemente comprendersi dalla M. Sua da questo solo, che chi accusa parla per suo interesse non restandogli altra strada da opprimere la causa se non con opprimere quel solo ed unico che la difende, quale sono io; e che altresì questi medesimi accusatori non hanno coraggio anzi hanno fatto tutto il possibile, perchè non mai sieno comunicati i capi particolari delle loro accuse, non per altro motivo, come ognuno vede, se non perchè son' eglino calunnie manifestissime.

Intanto trovandomi io in estreme miserie, e non potendo avere nessuna specie di comunicazione di lettere coi miei, supplico in visceribus Christi l' innata carità dell' E. V. a degnarsi scrivere due righe al mio Vicario, acciò

quando non gli sia impedito mi mandi qualche somma di denaro, se non di quest' anno, almeno degli altri anni decorsi: non parendomi credibile che la pietà e giustizia dell' Imperatrice voglia spogliare un povero Vescovo di tutto il suo necessario sostentamento prima che sia stato convinto d'alcun delitto. E pregando in fine la bontà di V. E. a degnarsi compatirmi ed aiutarmi dove mai le si rende possibile, con pienezza d'ossequio le bacio umilissimamente le mani.

Roma 8 Ottobre 1745.

Di V. Eminenza

Umilissimo divotissimo et obligatissimo servitore

B. Klein,
vescovo di Fogaras.

Èr' in versiune romana:

Eminentissimule si Reverendisimule Domnu si Prea veneratule Patronu!

Am intielesu dela Reverendisimulu secretariu de Propaganda, cătu ati binevoitu Eminenti'a Vostra a lucră pentru mine si pentru ai miei catolici uniti, dreptu ce prin aceste vinu a Ve aduce cele mai umilite si viue multiamite. Me mangaiu audindu, că Maiestatea Sa Imperates'a ar' fi aplecata a face orecare pasiu de a ajutá deca nu pentru mine, celu putinu pentru necasitii miei catolici; inse deca Maiestatea Sa nu se va îndurá a grabi cu gratie sale, atunci la poporulu acela voru fi nimicite interesele nu numai spirituali ale religiunei, ci si cele temporali ale Imperatesei insa-si. Vorbescu estumodu, că mi e cunoscuta inclinatiunea, anim'a si resolutiunea lui disperata. Deca ministrii Imperatesei ar' fi ascultatu cuvintele mele, lucrurile n'ar' fi ajunsu in starea acést'a, si tote s'ar' fi potutu impedeća cu cea mai mare usioratate, că-ci tote li s'au predisu loru de mine.

Inse disgrati'a mea a voitu, că dest altii 'su de vina, totusiu numai eu singuru se suportu pedeps'a. Eminenti'a Vostra Ve Vetu aduce amente, că eu n'am voitu a imbratisiá aperarea acestei cause, prevediendu urmarile, precum mi s'a si intemlatu./ Inse nu mi-pare reu, că-ci am aperatu caus'a lui Domnedieu si nu me sentiui vinovatu de nimica pentru ce se fu potutu atrage asupra-mi pre dreptulu indignatiunea Imperatesei. Speru intr'ace'a si credu tare in Domnedieu, că va veni diu'a, candu insa-si Imperates'a va marturisi si va recunosce, că fostu am eu tradatoriulu Maiestatii S'ale seau celu mai credintiosu supusu alu Ei?

Dein care causa cu profunda umilintia m'am rogatu la Pontificele Nostru, se se indure a intrepune pentru mine tota auctoritatea sa suprema, ca se mi se comunice casurile, pre cari se baseza acusele facute in contra mea, altumentrelea in genere nu se potu luá in consideratiune, pentrucá oricine pote acusá pre altulu de turburatoriu, neascultatoriu si rebelu inca si pre acela, care e idealulu liniscei si alu fidelitătii. Sum gata a mi-da capulu in piati'a publica a Vienei, deca numai un'a din acusele facute s'ar' affá basata. Sum gata totu odata a abdice si de episcopatu desi nevinovatu, insa neci la unu casu inainte de ce nu s'ar' adeveri si dechiará nevinovati'a mea, ce Maiestatea S'a usioru ar' poté pricepe si de acolo, că acela care acusa, vorbesce in interesulu seu si neremanendu-i alta cale de a aperá caus'a, apesa pre uniculu acela, care o apara, care sum eu; de alta parte acusatorii acesti'a n'au curagiulu a pasi in publicu, din contra au facutu totu posibilulu, că se nu se comunice punctele singuratece din acusele loru,

¹⁾ D. Hier. Epist. Fam. L. I. Epist. LV pag. 141.

nu din altu motivu, cum vede ori cine, decatu numai din motivulu, că acele suntu cele mai invederate calumnie.

Intr'ace'a aflandume eu in cea mai mare seracia si nepotendu comunică neci intr'unu modu cu ai miei prin epistole, Ve rogu pre Ddieu Eminentia, se scrieti celu putinu doue orduri Vicariului meu, că deca pote, se-mi tramita ore care suma de bani, de nu din acestu anu, celu putinu din anii trecuti, pentru-că nu potu presupone, că sentiulu de pietate si de dreptate a Imperatesei se permita, că unu episcopu seracu inainte de a fi convincutu, se fia lipsitu de cele mai necesarie pentru sustinerea vietiei.

In urma rogu pre Eminentia Vostra se Ve indurati a me compatimă si a ajutá unde e posibilu.

Pre langa sarutarea maniloru sum:

Roma 8 Octobre 1745.

Alu Eminentiei Vostre

celu mai umilitu, devotu si deobligatu sierbu

B. Clain,

Episcopu de Fagarasin.

Observatiuni

cu privire la raportulu, ce exista intre beseric'a româneasca greco-catolica si beseric'a romano-catolica.

(Urmare si Fine).

Se mai considere acum cetitoriulu nepartinitoriu si nepreocupatu inca si institutiunile salutarie si fundatiunile frumose, cari le-au facutu arhieriei greco-catolici dela unire incóce pentru cultur'a poporului românescu, si apoi se judece, că óre nu amu avutu totu dreptulu, cându amu afirmatu, că *cultur'a noastră moderna a intemeiat'o sânt'a unire, si că o parte mare dintre propagatorii acelei culture au esitu din sinulu besericeii unite?*

Insa nu trebuie se pierdemu din vedere nici inriurinti'a binefacatória, ce a avut'o sânt'a unire din punctu de vedere nationalu românescu. Insa-si cultur'a intemeiata si propagata de beseric'a unita a trebuitu se destepse, se nutrésca si se intarésca in anitele toturoru româniloru consciintia latinitătei noastre si a importantului rolu politicu, ce-lu póte jocá unu poporu atátu de numerosu in monarchia austriaca. De aceea vedemu, că curéndu dupa sânt'a unire poporulu românescu incepe a-si afirmá individualitatea sa nationala si a pretinde *in frunte cu arhieriei sci uniti*, că se nu fia socotitu mai multu numai cá *suferitu, ci se fia socotitu cá fiu alu acestei patrie*, pre care elu o apera cu sângele si cu averea sa si o face manósa cu sudorile faciei sale. Misicarea nationala inceputa de *uniti* a luat dimensiuni atátu de mari, in câtu nimenea nu a fostu in stare se o mai nadusiésca!

Acestoru necontestabile merite ale sântei uniri domnii dela „Telegrafulu Român“ voru opune póte ruginit'a arma a ortodoxiloru, că adeca unirea cu beseric'a Romei a desbinatu corpulu natiunei, si ne-a facutu incapabili de a desfasiurá o activitate si resis-

tintia politica asia de energica si intensiva, cá in casulu cându ne-amu tiené cu totii de o singura confesiune.

Dar' acésta arma este mai fatala pentru cei ce cutéza a o ridicá, de câtu pentru aceia, asupra carora este indreptata!

Inainte de tóte trebuie se observámu, că deca sânt'a unire nu s'ar' fi intémplat, amu fi fostu lipsiti de avantajiele, ce au isvoritu din acelu evenimentu importantu in istoria noastră culturala si nationala, si astufeliu astadi póte nici vorba nu ar' mai fi de activitate si resistintia politica din partea româniloru din monarchia austriaca.

De alta parte istoria ne spune, că unirea cu beseric'a Romei s'a facutu de toti români din Ardealu si părtili unite cu elu, deórece actulu sântei uniri a fostu subscrisu de toti reprezentantii lor, cari au fostu de facia la sinodulu celu mare tienutu in Alb'a-Julia la 4 Septembre 1700. Asiadara nu sânt'a unire a desbinatu corpulu natiunei noastre, ci nesce bulgaroi cu ceaf'a grósa si grecotei cu nasu subtire, de cari s'au folositu patriarhii grecesci cá de nesce instrumente spre a insielá pre o parte dintre români uniti, si a-i induplicá, că se se lapede de sânt'a unire.

Pre români, cari s'au lapedatu de sânt'a unire, poporulu i-i numesce pana in diu'a de astadi *noi*, car beseric'a lor *beseric'a cea noua*, ceea-ce servesce cá dovada, că la inceputu toti români din Ardealu si părtili adnexe s'au tienutu de legea cea vechia a sântei uniri.

Gloria de a fi facutu o desbinare confesionala intre români din Transilvania si Ungaria se cuvine prin urmare inimiciloru seculari ai neamului românescu, ear' deca domnii dela „Telegrafulu Român“ si cei de o credintia cu dñsii dorescu seriosu si sinceru se incete pentru totudeaun'a acésta desbinare, ei n'au de câtu se tréca in sinulu besericeii celei vechi unite, că-ci nemicu nu-i póte retiené dela acestu pasiu salutaru. Pre acesti ortodoxi nu-i potu retiené motivele religiose, deórece — precum ne spune „Telegrafulu Român“ organulu oficiosu alu metropoliei române ortodoxe, — ei sunt de aceea convingere, că *tóte besericele crestine propaga invetiaturile cele sublime ale lui Christosu*, si tocmai pentru acést'a ei nu potu avé nici unu scrupulu religiosu de a intrá in sinulu besericeii catolice, despre care nu se póte dice, că nu ar' fi crestina. Dar' ortodoxii de astadi nu potu fi impiedecati dela unirea cu beseric'a Romei nici de motive nationale, fiindu-că acésta beserica le garantéza in totu momentulu folosirea limbei române cá limba liturgica si le asigura intrebuintiarea ritualu orientalu, si chiar si a disciplinei orientale, ce a fostu in praxa inainte de schisma si inainte de a se fi coruptu prin elemente cu totul straine de spiritulu besericeii intru

adeveru ortodoxe. Consideratiunile nationale vorbescu tóte pentru unirea româniloru ortodoxi cu beseric'a Romei, pentru-câ acésta beserica ne oferesce cea mai puternica garantia pentru conservarea individualitátei nóstre nationale, precum amu aretatu in numerii precedenti ai „foiei besericesci“. Noi nu precepemu, pentru-ce ortodoxii de astadi, cari tienu cã tóte besericele crestine sunt adeverate, aru voi se fia mai bucurosu sub inriurinti'a crivetiului amortitoriu, ce sufla de catra Petersburgu, de câtu sub influinti'a zefrului datatoriu de viétia, ce adie linu de catra Rom'a leaganulu originei nóstre latine? pentru-ce se nu fia mai consultu a ne tiené cu totii de beseric'a Romei impreuna cu partea cea mai mare a popóreloru culte de pre suprafaci'a paméntului si impreuna cu popórele neolatine, de câtu a ne tiené de beseric'a ortodoxa, care amenintia a deveni beseric'a panslavismului muscalescu?

Se nu cugete domnii dela „Telegrafulu Românu“, cã calumniile loru indreptate in contra sântei uniri voru poté se clatine pre români greco-catolici in credinti'a loru, seau i-i voru poté face se se deslipésca de sinulu besericeii catolice, spre care gravitéza totu mai tare acele elemente sanetóse din societatea crestina, cari mai tienu inca la principiile sublime si adeverate ale crestinismului, si cari tocmái dela validitatea acestoru principie astépta regenerarea societátei moderne.

Români greco-catolici tienu cu taria la adeverulu, cã Domnulu Christosu nu a intemeiatu mai multe beserici, ci numai *un'a*, si cã acést'a *un'a* este beseric'a catolica, pentru-câ numai intréns'a se adeverescu cuvintelele simbolului: *credu intr' un'a, sânta catolica (καθολική) si apostolica beserica*, pre cându celelalte secte, cari pórtá numele de beserice crestine, sunt intemeiate de nesce ómeni lipsiti de misiune domnedieésca: de Ariu, de Eutiche, de Nestoriu, de Fotiu, de Luteru, de Calvinu, de Socinu si de altii, si nu intr'unescu in sine notele bisericeii adeverate exprimate in simbolulu de credintia.

Români greco-catolici voiescu se fia in uniunea si comuniune numai cu beseric'a Romei, cã-ci sântii parinti numai pre aceia i-au socotitu, cã se tienu de beseric'a *catolica* marturisita in simbolulu credintiei, cari au fostu in uniune si comuniune cu beseric'a romána. Asia d. e. sântulu Hieronimu in cartea I scrisa in contra lui Rufinu la num. 14 intréba: „*Ce credintia tiene elu? Aceea care o marturisesce beseric'a romána, seau dóra aceea, care se afla in scrierile lui Origene? De va respunde, cã tiene credinti'a romána, atunci asiadara suntemu catolici*“¹⁾.

¹⁾ Fidem suam quam vocat? Eamue qua romana pollet ecclesia, an illam quae in Origenis voluminibus continetur? Si romanam responderit, ergo catholici sumus. S. Hier. l. 1 c. Rufinum n. 14.

Ear' Sântulu Ambrosiu vorbindu despre fratele seu Satyru, carele erá inca catechumenu, ne spune, cã acést'a „*a chematu la sine pre episcopu, . . . si l'a întrebatu, cã aflu-se elu (adeca episcopulu) in comuniune cu ceilalti episcopi catolici, adeca cu scaunulu románu*“¹⁾. De unde se vede, cã dupa invetiatur'a sântiloru parinti numai aceia se tienu de beseric'a catolica seau sabornicésca, cari suntu uniti cu scaunulu apostolicu románu.

Români greco-catolici punu mai multu pondu pre invetiatur'a sântiloru parinti, decátu pre calumniile si vorbele góle ale domniloru dela „Telegrafulu Románu“, cându e vorb'a de credintia si de beserica. Invetiatur'a sântiloru parinti cu privire la credintia si la beserica se afla fórte lamuritu espusa in aceste cuvinte ale sântului Augustinu: „*Trebuie se tienemu religiunea crestina si comuniunea cu aceea Beserica, care este catolica si se numesce catolica nu numai de ai sei, ci si de toti inimicii ei*“²⁾.

Români greco-catolici sciu bine, cã numai aceea este beserica *catolica*, adeca universalá seau *sabornicésca*, care este estinsa preste totu pamentulu si este intogmita asia, in câtu se póta cuprinde in sinulu seu tóte popórele, si ei vedu fórte limpede, cã acésta prerogativa numai besericeii romano-catolice i-i compete, deórece numai ea este estinsa pre tóta suprafaci'a paméntului, si numai ea face cuceriri pacinice intre popórele necrestine, pre cându asia nunit'a beserica ortodoxa este restrinsa numai la câteva popóre slave, si la o parte dintre români si greci, si nu se estinde, de câtu numai acolo, unde o impune forti'a si brutalitatea moscovita.

Acestea si alte multe, cari spatiulu fóiei besericesci nu ni permite a le amintí, sunt motivele religióse, cari tienu pre români greco-catolici in sinulu besericeii catolice. De aceea, déca romanii ortodoxi, cari n'au nici unu motivu religiosu ori nationalu de a fi uniti cu Muscalii si cu grecii, dorescu se incete ori ce desbinare confesionala in corpulu natiunei române, ei n'au alt'a de facutu, de câtu se se unésca cu beseric'a Romei, cã-ci a fi neunitu, numai cã se fii neunitu, mie mi se pare o mare — absurditate!

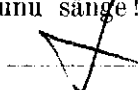
Altu-cumu noi nu suntemu de parerea domniloru dela „Telegrafulu Románu“, cã prin desbinarea nóstra confesionala s'ar' fi desbinatu si corpulu natiunei române cã *natiune*, pentru-cã diferintiele religionarie in sine nu suntu o piedeca, care se nu ne permita a fi cu totii de acordu, cându e vorb'a de aperarea

¹⁾ »Advocavit ad se episcopum . . . percunctatusque ex eo est, utrum episcopis catholicis hoc est cum romana sede conveniret«. S. Ambr. de Satyri excessu l. 1 n. 47.

²⁾ »Tenenda est nobis christiana religio et ejus Ecclesiae communicatio, quae catholica est et catholica nominatur non solum a suis, verum etiam ab omnibus inimicis«, S. Augustinus de vera religione c. 7.

si promovarea intereselor noastre nationale, culturale si politice. Dovada despre asertiunea noastră ne pôte servi exemplulu frumosu, ce de repetite ori ni l'au datu parintii si strabunii nostri, precum si exemplulu, ce in continuu ni-lu dau alte popóre, ear la noi in patria Magiarii, cari desi sunt despartiti in 3 confesiuni, totusi tienu strinsu la olalta in cestiumile loru nationale. Cá se facemu si noi cá ei, unu singuru lucru se poftesce: *mai multa tolerantia si mai pucinu fanaticismu din partea unoru ortodoxi facia cu românii greco-catolici!* Se nu se mai totu calumnieze beseric'a greco-catolica, cum s'a intemplatu acést'a de mai multe ori in colónele „Telegrafului Român“! Cându ambele confesiuni românesci din vre-o comuna se intielegu fratiesce a-si ridicá o singura scóla, se nu se puna piedeci din partea organelor besericee ortodoxe la realisarea unui planu atátu de salutaru, care singuru pôte mantuí scól'a româna in astufeliu de comune, unde nici unitii nici neunitii nu sunt in stare a-si tiené separatú scóla corespundiatória legei! Se nu se mai totu ivésca tendinti'a unoru ortodoxi de a face, cá românii greco-catolici se nu aiba nici o inriurintia asupra institutiuniloru ridicate cu jertfe aduse de toti românii fara deosebire de confesiune! Unii fruntasi ai besericee ortodoxe se nu se turbure si se nu se supere, cându vedu, cá românii de ambele confesiuni 'si dau mân'a cá fratii spre a infiintiá reuniuni culturale, si se nu faca, cum au facutu cu reuniunea femeiloru române din Aradu, din care au voitu se scóta chiar pre acele persóne greco-catolice, cari mai multu au lucratu pentru infiintiarea reuniunei¹⁾.

Se nu se mai întemple lucruri de acestea, si altele asemenea lor, si atunci bun'a-intielegere va domni intre toti fratii de unu sânge!

 Dr. Augustinu Bunea.

S. Pareseme pre tempulu S. Chrisostomu.

Tempulu s. pareseme, care acum lu-celebramu, mi-dà privilegiu accomodatu, cá in putiene liniamente se punu inaintea ceftoriloru acestei fóie notitiele mele culesse din scrierile s. Joanu gura de anru (Chrisostomu) si referitória la instituirea, scopulu, modulu celebrarei s. pareseme, precum si la óresicare-va disciplina besericășca prescisa si observata in acele dile, facandu la capetu si o comparare scurta intre modulu tienerei si celebrarei s. pareseme pre tempulu aceluasi s. Parinte, si intre celu observatu si prescisu adi in officiulu divinuu.

„Domnulu comunu alu tuturor — dice s. Chrisostomu — *ca si unu parinte iubitoriu de fii sei, dorindu cá se stergemu cele ce ori si candu amu fi*

pecutuitu, prin postululu celu santu a asiediatu acesta indreptare“.

Nu altulu dara, ci insusi Domnedieu a asiediatu midloculu acesta alu indreptarei, adeca postululu, si inca dreptu dintru inceputulu lumei „*Pentru-cà cându Domnedieu dintru inceputu a creatu pre omu, sciendu cá acestu remediú e de totu necessariu spre mantuirea sufletului, de locu la inceputu a datu celui dintaiuu omu acelu mandatu „cà din totu pomulu care este in raiu se manance, dara din pomulu scientiei binelui si a reului se nu manance“* (Fac. II. 16 (Hom. I in Genesi T. IV p. 21 seq.).

Mandatulu acest'a este radechin'a si isvorulu postirei preste totu, de ar' fi pazitu celu dintaiuu omu acelu mandatu nu ar' fi fostu condemnatu la mórte.

Acést'a la inceputulu crearei omului. — Si ce vedemu la inceputulu recrearei si reinnoirei spirituale a omenimei in economi'a legei noue. Ace'a, cá mai inainte de ce Mantuitoriu Christosu ar' fi inceputu vestirea si lucrarea mantuirei nostre s'a dusu in pustia si a postitu 40 de dile. Celu dintaiuu omu fiindu ispititu de diavolu a calcatu mandatulu postirei, éra alu doile Adamu Christosu, fiindu asemenea tentatu de diavolulu a invinsu pre diavolu. Prin acesta invingere apoi a reinoitu si a santitu mandatulu celu dintaiuu alu postirei, seau precum dice s. Chrysostomu „*Postindu Christosu 40 de dile ne-a aretatu remediulu mantuirei nostre“* (Hom. 13 in Math. 2 T VII p. 209). Exemplulu acest'a ce ne-a datu Christosu prin postululu seu de 40 de dile este dreptu ace'a caus'a principala si exemplaria a asiediamentu s. Pareseme in beserica (Hom. I in Gen. 3 T. II p. 24).

Dara dupace Christosu este „*lumin'a cea adevérata“* „*darulu si adevéru*“ (Jo. I. 9, 16), densulu a voitu cá si in legea cea vechia carea este „*umbr'a celoru venitorie, si invetiatoria spre Christosu“* se pregatésca adevéru acelu asiediamentu alu legei noue.

Despre acést'a preintipuire si exemple pregitorie ale s. Pareseme asia scrie s. Chrysostomu:

„*Marele Moise numai atunci a potutu primí tablele legei, déca mai ántaiuu a postitu 40 de dile . . .* (Esire 24, 18; — 31, 16; — 32, 19) *si érasu totu atâte dile au trebuitu se postésca, cá tablele legei frante pentru reutatea poporului de nou se le primésca de susu* (Esire 34 28). *Totu atâte dile a petrecutu in postire si marele Ilie, curele scapandu de tirani'a mortei, in caru cá de focu fú rapitu in ceriu* (III Imp. 19, 8). *Barbatulu doririloru (Daniilu) dupa postire de mai multe dile s'a invrednicitu de visiune admirabila, si a domolitu selbatact'a leiloru* (Dan. 10, 3). *Nimivitenii inca de acesta postire s'au folositu si prin ace'a a facutu se fia revocata sentinti'a lui Domnedieu despre perderea loru“* (Jona 3, 7) — Hom. I in Gen. I. c.

¹⁾ Vedi Tribun'a Nrulu 42 — 1888 in rubric'a: Afacerea reuniunei dia Aradu.

„Nimene dreptu ace'a se nu fia tristu neci superatu, ei toti se se bucare, si se se desfute die dandu lundu Mantuitorului sufletelor nostre, care ni-a deschisu acestu cale preabuna“ (Hom. I in Gen. I. c.

Preabunu si salutaru este tempulu s. Pareseme dara, numai atunci cându lu- vomu folosi amesuratu scopului asiediarei acelu. Si care este acestu scopu?

Ōrecându-va multi in modu temerariu si fara ispitire cuvenintiosa, mai vértosu in acelu tempu, cându Christosu a asediatu misteriale sacre, s'au apropiatu la impartasirea acestora. Cându dara a cunoscutu parintii, câtu dauna sufletésca se nasce din impartasire temeraria, au designatu 40 de dile conveniente pentra postu, rogatiuni, ascultarea cuventului lui Domnedieu, cá in acele dile curatiendu-ne toti prin rogatiuni, prin binefaceri (elemosina), prin postire, prin priveghiari, prin lacreme, prin marturisire si altele tote, astufeliu fiacare cu conscientia curata se ne apropiamu (la s. cuminecatura) (Adversus Jud. III 4. T; I p. 867).

Éra in altu locu dice „Pentru ace'a s'au asiediatu postulu s. Pareseme, conveniri într'atâte dile, invetiaturi si rogatiuni, cá pre o atare cale stergandu pecatele care in decursulu anului ori si in ce modu amu fi comisu, cu incredere spirituala se ne impartasimu sacrificiului celui incruentu“. Dreptu ace'a fiacare se recugete in aceste dile, ce sminte ale sale a coresu, ce virtute a facutu, ce necuratia a spalatu, si incatu s'a facutu mai bunu, si numai déca vá aflá cá atari folóse a castigatu din postire, se se apropie la s. jertfa“ (Hom. XX ad populum antioch. T. II p. 197 Cfr. Hom. I in Gen. T. IV p. 26).

Si chiaru pentru-cá scopulu acest'a alu s. Pareseme este atátu de salutaru, celebrarea acelu, a trebuitu se fia convenienta acelu scopu. — Ceea-ce cumcá aieve a fostu asia, se cunoóce din urmatori'a marturisire a S. Chrysostomu.

„Acele suntu serbatori adeverate — dice acelu s. Parinte — unde este mantuirea sufletelor, unde e pace si întielegere, unde totu traiulu vietiei pamentesci e schimbatu, unde lipsesce sgomotulu, tumultulu, convorbirea bucatariloru, si taiarea viteloru . . . tóte aceste au trecutu adi. Si cându recugetu perturbarea dilei de ieri (lasatulu de carne), éra de alta parte vedu acestu schimbare repentina, admiru si me minunediu de poterea postului, cum adeca petrundiendu acela conscientia sengeraticiloru, a transformatu cugetele, a curatitu mintea nu numai a privatiloru, ci si a magistrateloru, nu numai a celoru liberi, ci si a serviloru; nu numai a barbatiloru, ci si a mueriloru, nu numai a avutiloru, ci si a seraciloru . . . Si ce dicu nu numai a magistrateloru, si a privatiloru, ci chiaru si conscientia aceluia ce portu diadema o a supusu ascultarei. Astadi nu este deosebire între mas'a avutilui si între cea a seracului; ci in totu loculu e viptu

frugatu, lipsitu de lusu si de pompa, si cu mai multa desfatare se apropiu adi la mé'sa cea cumpetata (tenuem), de câtu mai invinte de acest'a cându acolo s'au fostu pusu totu felulu de mancari delicate si vinuri pretióse“ (Hom. I in Gen. si Hom. II in Gen. I. c. p. 27).

Éra in altu locu asia scrie: „Modesti'a ace'a se observa in sufletu si in fiacare casa, tóta cetatea o imitedia, suntu adeca oprite de cu séra cantecede, neci nu vedi beti si tumultuanti, neci cei ce striga ori se lupta, fara in totu loculu numai linisce mare se vede“ (Sermo I in Annam T. 4 p. 633) . . . „liniste, iubire, bucuria, pace, blandetia si alte bunatati nenumerate suntu in vigore in aceste dile“. (Hom. I si II in Gen. I. c.).

Acele referitórie la caracterulu generalu alu s. Pareseme. Ce se tiene acuma de caracterulu specialu, respective de asiediamintele officului divinu observate in decursulu s. Pareseme, la s. Chrysostomu aflai aceste urmatorie.

1. Pre tempulu s. Pareseme tota diu'a se adunán credintiosii la invetiatura, ori si la celebrarea officului divinu.

„Noi — dice s. Chrysostomu — carii spre ace'a suntemu pusi, cá pre voi cá pre nescari fi sufletesci tota diu'a chiemandu-ve in aceste scoli (beserica) ve propunemu invetiatura salutaru; si nu de acele ce escugetamu noi din mintea nostra, ci cele ce suntu noue donate prin s. Scripturi . . . tota diu'a ve aducemu in catea adeveralui, si voi totusi remuneti in acele reutati câtu de mare va fi si dorerea nostra si câtu de mare condemnarea vostra“ (Hom. XI in Gen. 3 T. IV p. 94; Hom. XII ad popul. antioch. T. II p. 128.* Conciunile aceste s'au tienutu in postulu Paresemeloru.

Éra intraltu locu vorbindu despre imblandirea Imperatului Teodosiu pentru statuele derimate in Antiochi'a dice: „Ace'a multu va usiorá dorerea nostra cá tota diu'a ne adunamu, ascultamu s. scripturi, unulu pre altulu vedemu, lamentandu, rogându, si primindu binecuventarile, si asia ne ducemu a casa“ (Hom. VI ad pep. antioch. T. II p. 85).

2. Cu officulu divinu de tote dilele mai totu-deauna a fostu impreunata si tienerea de concioni seau invetiature. Despre acest'a adeveresce afara de citatele de sub p. I inca urmatori'a marturisire „Déca nu vomu fi stapánitori preste patimele aceste si altele ce se nascu in noi, desi tota diu'a convenimu aci, si suntemu instruati cu concioni frequente si cu atáta invetiatura ce scusa si operare vomu avé? Ceea ce se cunoóce si de acolo cá s. Chrysostomu cele 32 din Homiliile in Geuesu, si cele 21 ad populum antioch. le-a tienutu in Pareseme.

Obiectulu acestoru invetiature firesce că erá deosebitu, dara in genere asia aflamu caracterisatu prin s. Parinte Chrysostomu:

Noi cuventâmu aci despre sufletulu nostru si de alte bunatati ce se referescu la sufletu, apoi despre resplata năstra ceresca, de vieti'a barbatiloru illustri, de indurarea lui Domnedieu, — de procedinti'a divina in lume, precum si de tote altele, care mai vartosu se tienu de noi, că spre esemplu, pentru ce suntemu nascuti, ce sorte si conditiune ne astépta dupa acesta vieti'a, si in ce stare voru fi lucrurile năstre pre acelu tempu? (Sermo VI in Gen. T. IV p. 605. Hom. IX ad pop. antioch. T. II p. 104).

3. Conciunile aceste, respective cultulu divinu s'ar' vedé a se fi tienutu dupa miédiadi seau pre tempulu colatiunei de séra, deorace in postu pana dupa miédiadi catra séra remaneáu nemancati (Hom. 4 ad pop. antioch. 6 p. 88. Sermo I in Annam T. 4 Pg. 634).

„Celu ce a atinsu mas'a ceu corporala, cugeta a fire nedemnu că dupa nutrire trupului se vina la ascultarea cuventeloru divine? dara acestia nu cugeta bine . . . de ar' fi aceasta absurdu, neci Christosu nu ar' fi facutu multe si lungi vorbiri dupa cin'a cea mystica . . . nu ar' fi tienutu vorbire in pustia dupa saturarea multimei. Tu cugeti a fi crima a nu posti, dara atunci cadu intr'unu altu pecatu cu multu mai greu, că nu te impartasiesci mesei aceste sacre, nutresci trupulu si lasi că anim'a se péra de fôme“ (Hom. IX ad pop. antioch. T. II 104).

Apoi in conciunea urmatoria érași reia firulu de mai inainte si dice:

„E iertatu si dupa saturarea trupului a se impartasi cu mancare spirituala. Jubitoru! cându ati facutu voi mai bine? atunci cându cu ocaziunea adunarei trecute (synax) dupa mancare v'ati culcatu se dormiti, ori acuma, cându dupa mancare ati convenitu la ascultarea legiloru divine“ (Hom. X ad pop. antioch. pag. 79 si 111; — Sermo VI in Gen. T. II p. 608; — Hom. X in Gen. 12 l. c. p. 82).

Déca sub „mancarea spirituala, mas'a“ si synax s'ar' intielege impartasire, atunci amu poté dice că s. cuminecatura s'a potutu luá si dupa mancare, — desi dicu si ace'a, că s. Chrysostomu in multe locuri sub mancare si masa spirituala apriatu intielege invetiatur'a crestinésca.

4. Partea intregitória a oficiului divinu afara de invetiatura, de cantarea Psalmiloru (Ps. 71, 18 = Hom. XVII ad pop. ant. T. II p. 171), afara de cetiri din profeti, in parte buna a statu din cetirile luate din cartea facerei. Acést'a se cunosce nu numai de acolo, că homiliile tienute de catra s. Chrysostomu in Pareseme cá cele 32 in Gen. alte 21 ad popul.

antioch. si érași alte 9 cuventari in Genesu (Tom. 4 p. 581) au de substratu „Cartea Facerei“, ci si de acolo cá apriatu amentesce că acele s'au cetitu atunci.

Spre demonstrarea acesteia voiu amintí unele marturisiri de ale lui, spre es: „că se plinescu promisiunea voiu tractá despre cartea cetita adi, si de ve place chiaru despre introducerea si inceputulu aceleia“ . . . „Intru inceputu a facutu Domnedieu ceriulu si pamentulu“ s. c. l. (Hom. VII ad pop. antioch. T. II p. 92 Cfr. l. c. pag. 97; — Hom. X ad pop. antioch. 2 T. II p. 112) si érași dupace antaiu ar' fi vorbitu despre folosulu celu mare alu postului, aceste le adauge: „Se cercamu dara intielesurile cele subtile ale scripturei, si se ve invetiamu despre ceriu, despre pamentu si mare, si despre totu firea lucrurilor. Despre aceste ni s'au cetitu noue adi“ (Sermo I in Gen. T. IV p. 581).

„Se invetiamu dreptu ace'a — dice intr'altu locu — ce insemnédia cuvintele fericitului Moise cetite adi“ „Intru inceputu“ s. c. l. (Hom. II in I Cap. Gen. T. IV p. 27 Cfr. Hom. XXX in Gen. „lecta ex beato Moise“, — Hom. XXXI, 2 in Gen. = ea quae hodie sunt lecta proponamus caritati vestrae T. II l. c.).

(Va urmá).

Revista.

(Promovári). *Basilii Ratiu* fostulu protopopu alu Regiului s'a promovatu la oficiulu de vicariu foraneu alu Fagarasiului, ér' in locul aceluia cá protopopu alu Regiului s'a denumitu *Petru Uilacanu* fostu profesorulu de s. teologia in seminariulu archidiecesanu din locu.

(Distinctiuni). *Joanu Germanu* profesorulu gimnasiulu si asesoru consistorialu si *Georgiu Munteanu* directorulu si profesorulu de preparandia, asesoru consistorialu: preoti distincti pre terenulu religiunei si instructiunei publice prin activitate laudavera de 20 ani — s'au denumitu prin Escelesi'a S'a Preasantitulu Metropolitulu Dr. *Joanu Vancea* de *Viceprotopopi archidiecesani onorari*.

In acelasi tempu *Simeonu Popu* fostulu administratorulu protopopescu alu Ariasiului si *Basilii Porutiu* alu Almasiului s'au denumitu de *viceprotopopi* in protopopiatele mai susu amentite.

(Denumire). *Joanu Stoic'a* teologulu absolutu in seminariulu archidiecesanu din locu — si provediutu cu diploma de cualificatiune pentru scolele poporale — s'a denumitu de profesorulu la scolele normale de aci in locul defunctului *Parteniu Moldovanu*.

(Inscientiare). In tipografi'a seminariului archidiecesanu din locu s'a inceputu tiparirea *Orologiului celui mare* cu litere latine, in editiunea III sub grigi'a imediata a clarissimiloru domni preoti—profesori Dr. *Victoru Smigelski* si Dr. *Augustinu Bunea*.

Partea scolastica.

Despre rangulu si ordinea operatiunilor in expresiunile algebrice.

In instructiune se observa fórte desu, cà scolarii areta una nehotarire, sfiéla, bá chiar' temere, cându au de a tractá expresiuni algebrice, cari sunt compuse din deferite operatiuni. Acést'a nehotarire provine de acolo, cà nu sciu ce au se întreprinda cu acele expresiuni, de unde se începá si in ce ordine trebuie se esecute operatiunile, desí nu se póte negá cà simbolic'a algebrei este fórte simpla si regulele de operatiune sunt precise si bine definite. Acést'a esperintia, care, credu si sum convinsu, cà au facutu-o si alti colegi, me îndémna la espunerea de facia.

Inainte de a me încercá in a aretá, cumu se póte delaturá acést'a dificultate in instructiunea din algebra, a statorí reguli si a espune îndrumari practice in privinti'a ordinea de esecutare a operatiunilor in expresiunile algebrice compuse, se areta trebuinti'a de a clasificá rangulu loru aritmeticu facia de ele ins'asi.

Spre acestu scopu operatiunile aritmetice se impartu mai ántâiu in *operatiuni directe* si *operatiuni indirecte* séu *inverse*.

Operatiuni *directe* sunt: *aditiunea*, *multiplicatiunea* si *potentiarea*.

Operatiuni *indirecte* séu *inverse* sunt: *subtractiunea*, *divisiunea*, *radicatiunea* si *logaritmarea*.

Operatiunile din urna se numescu *indirecte* séu *inverse*, pentru-cá se deducu din cele *directe*. Din una suma data si unu adéndu datu se afla cel'a-laltu adéndu prin *subtractiune*; asia dara *subtractiunea* este una operatiune *inversa* a *aditiunei*. Asemenea se afla din unu productu datu si unu factoru datu cel'a-laltu factoru prin *divisiune*; *divisiunea* este in urmare una operatiune *inversa* a *multiplicatiunei*.

Propriamente fia-care operatiune ar' trebui se aiba doue inventiuni séu operatiuni *indirecte*, pentru-cá in fia-care operatiune doue cantitati sunt date si a trei'a, necunoscuta, se cauta. De acea fia-care din cele doue cantitati date se póte privi cá necunoscuta si cea necunoscuta cá cunoscuta pentru a obtiené câte una operatiune nóua. Astu-feliu in *aditiune* amu poté privi adéndulu ántâiu cá necunoscutu si alu determiná din suma si adéndulu alu doile si de alta-data a determiná din suma si adéndulu alu doile pre celu de ántâiu. Anologu determinamu din unu productu prin *divisiune* una-data unu factoru si alta-data pre celu-alaltu factoru.

In ambe casurile, este evidente, *inversiunile* sunt de egala insemnatate si valóre si ambele *inversiuni* in fondu nu potu se difereze un'a de cealalta. In urmare *aditiunea* si *multiplicatiunea* au numai câte una *inversiune*. Altu-cumu

resulta acésta de sine din *insusirea comutativa* de una parte a adéndiloru intre sine si de alta parte a factoriloru intre sine.

Altmintrile sta lucrulu la *potentiare*. Ea admite doue *inversiuni* diferite.

Cându dintre cele trei cantitati este cunoscuta *potenti'a* si *esponentele potentialu*, atunci se pune *problem'a* de a determiná din aceste cantitati date factorulu *fundamentalu* séu *basea potentiei* cá *prim'a inversiune* a ei si acést'a operatiune este *radicatiunea*.

Cându mai de parte este cunoscuta *potenti'a* si factorulu ei *fundamentalu*, atunci se pune *problem'a* de a determiná din aceste cantitati date *esponentele potentialu* cá a dou'a *inversiune*, diferita de cea de ántâiu, si acést'a operatiune este *logaritmarea*.

Operatiunile aritmetice se mai impartu in *operatiuni primitive* si *operatiuni derivate*.

Din *aditiune* resulta *multiplicatiunea*, déca adendii sunt egali; de aceea *aditiunea* este una operatiune *primitiva*, *multiplicatiunea* este una operatiune *derivata*.

Din *multiplicatiune* resulta *potenti'a*, déca factorii sunt egali; de aceea *multiplicatiunea* este una operatiune *primitiva*, *potenti'a* una operatiune *derivata*.

Precumu se vede, acésta impartire a operatiuniloru in *operatiuni primitive* si *derivate*, se baséza pre originea loru *genetica* si acést'a determina rangulu loru aritmeticu. Cá norme pentru determinarea rangului unei operatiuni au se servésca *urmatóriele* reguli:

1) *Operatiunea derivata este de unu rangulu mai inaltu, de câtu cea primitiva*. Asia dara *multiplicatiunea* are unu rangulu mai inaltu decâtu *aditiunea*, *potenti'a* are unu rangulu mai inaltu de câtu *multiplicatiunea*.

2) *Operatiunea directa si cea indirecta séu inversa este de acelasiu rangulu*. Asia dara *aditiunea* si *subtractiunea*, *multiplicatiunea* si *divisiunea* si in urma *potentiarea*, *radicatiunea* si *logaritmarea* sunt de acelasiu rangulu.

Dupa aceste norme operatiunile se clasifica, in privinti'a rangului loru, astu-feliu:

a) Operatiuni de rangulu primu: *aditiunea* si *subtractiunea*.

b) Operatiuni de rangulu alu doilea: *multiplicatiunea* si *divisiunea*.

Aceste operatiuni se numescu de comunu si operatiuni *inferióre*.

c) Operatiuni de rangulu alu treilea: *potenti'a*, *radicatiunea* si *logaritmarea*.

Aceste operatiuni se numescu de comunu si operatiuni *superióre*.

Cu statorirea rangului operatiuniloru este statorita totu-una-data si ordinea in care sunt a-se esecuté operatiunile

din expresiunile algebrice, cari conțin mai multe operațiuni de una-data. În privința ordinii de executare a operațiilor au valoare următoarele reguli de calcul:

1. *Mai întâiu se execută operațiunea care are rangul cel mai înalt apoi succesive în ordinea cuvenită, operațiunile de rang mai inferioru.*

2. *La operațiuni de același rang operațiunea directă se execută înainte de cea indirectă.*

Decă în instrucțiunea practică ne au succesu a lucrării aceluia diferența însemnată între operațiunile aritmetice, atunci succesu în rezolvirea celor mai complicate probleme chiar și la școlarii cei mai puțin talentați, este siguru.

În cazuri concrete, înainte de a trece la dezvoltarea operațiilor indicate prin simbolurile (semnele) lor, se recomandă a pretinde de la școlarii mai întâiu o analiză a expresiunilor compuse sub care, pe aceluia treptă a instrucțiunii, înțelegem o enumerare detaliată și conștientă a operațiilor, ce au loc în expresiunile algebrice propuse spre rezolvire; după aceea se pretinde de la școlarii espunerea precisă și conștientă a regulilor aritmetice, după-care se execută operațiunile singuratic. Cea de întâiu, analiză, pregătește terenul de lucru, a două, espunerea regulilor, areta mijloacele cum se rezolvesc atari probleme și, precum se vede, prin aplicarea acestora mijloace, instrucțiunea se mișcă în căli, cari garantează succesu.

Și aici se probează adevărul: „puterea inventivității jace în metoda lui”.

Dr. Paulu Tanco.

Epistole de pre terenul pedagogiei practice.

II.

Stimate amice!

După ce Ți-am arătat în epistola prima, că cauza principala a regresului material și fizic al generației de astăzi se află în îngreunarea sau încercarea prestă măsură a creșterii, vinu a-mi împlini promisiunea făcută la calcașul epistolei, desfășurându-ți adevărat mai pre largu cestiunea aceluia. Te rogu numai se cetesci și recetesci, ba se studiezi lucrurile ce urmăzează și se Te nesuesci a le răspândi în cercuri cât de estinse în societatea noastră. Fi-i siguru, că părinții pre cari privesc aceste desfășurări, ne voru multumii mai târziu.

După cele espuse mai sus, încercarea prestă măsură a creșterii baetului, se pôte ivi, cându i dăm ocupatiuni, ce nu le pôte isprăvi. De aici deriva dezvoltarea prestă măsură a structurii creșterii. Împrejurarea aceluia o provoacă mai cu seama casă părintească. Creșterii la începutu sunt mari, înse nedezvoltați. Formarea lor internă este nedepulă. Decă acuma ne punem a forma mai alesu aceluia structură internă prin munca spirituală, dezvoltarea externă rămâne îndereptu. De aici aparinți a prea deșă, că unii princi se dezvoltă rapede în primii ani ai vieții

loru, că creșterii lor grabă înainte cu formarea și perfecționarea lor internă. Urmarea fii, că mai apoi se ivi pauza: creșterii nu crescă în afara. Atari princi se cocă de obicei pre de timpuriu, dar' cu vreme devin timpiti. Aretarea aceluia fizică ne pune în poziția a statu anumite principii despre școlă și casa, principii ce stau în legătura cu cestiunea de care ne ocupăm.

Primulu principiu este: „Nu încordați spiritulu baetului pre de timpuriu!”.

Părinții afla pre baetulu lor de pre cu minte! și așa credă, că cu câtu lu-voră tramite mai curându la școlă, cu atâta mai bine. Unu fiziologu englesu a constatatu, că creșterii numai în anul alu 8-lea alu etății suntă așa de dezvoltăți în câtu i pôte încordați spiritualminte. Urmarea de aici este, că princulu numai în anul alu 8-lea se se tramite la școlă. Dar' mulți părinți de ai noștri inteligenți, nu se îndestulesc cu primirea la școlă a baetilor lor în anul alu 6-lea, ci ar' voi se-lu deă înainte încă și de asta etate. Am vedutu și auditu unu tata, carele promitea preotulu 10 ferii de vinu vechiu numai se-i deă adevărită [deca estrasă matricularu nu pôte] pentru fiulu seu celu de 5 ani și 3 luni, că-i de 6 ani, spre alu pôte înscrie la școlă din orășulu mai de aproape. Orășienii o facă mai scurtu. Aici părinții se presență cu princi lor la directia școlii primare, și fiindu baetulu bine dezvoltatu spune simplu directorelui, că aceluia a trecut de șase ani, și . . . lu- înscriu. Mai multe cazuri de acestea suntă aici la noi în Gherța. Între altele unu princu de medicu frecventăză 1 clasă gimnasiale, neavându încă împlinți 10 ani din etate. Acuma se caiesc părintele seu, vedându că baetulu e slabu nu numai în studii, ci ce-i mai dorerosu dă îndereptu și în fiziculu seu. Altu casu analogu, numai mai tristu în urmările sale s'a petrecutu la gimnasiulu din Bistrița, precându studiăm și eu acolo, carele că premarcatu în materiă, de care ne ocupăm, nu 'lu potu trece cu vederea. Directorele aceluia gimnasiu din timpulu de atunci, astăzi parochu în Bistrița, aveă unu baetu, carele la etate de 14 ani ajunsese primulu eminentu în clasă a VI-a gimnasiale. Lu-tinu bine în minte; eu erăm în 1-a gimnasiale totu cu 14 ani. Par-că adi 'lu vedu; unu baetu blondu (că toti stranepoții lui Arminiu) mai micu cu ceva de câtu mine, care încă nu erăm pre mare, cu maniere alese și . . . o raritate la aceluia etate — foarte seriosu. Nici nu l'am vedutu în doi ani ridiându, ci raru zimbundu. Eră modelulu gimnasiului și în portare, și noi baetii mai spulberați, cari ne alergămă fia prin ambiturile gimnasiului, fia pre promenada, fia airea, totu-de-a-un'a de câte ori dăm cu ochii de densusulu (și aceluia eră adese-ori, că părinții sei aveă locuința în gimnasiu) ne molcomiăm, ne tesiam de densusulu mai tare, de câtu de profesori și de tatalu seu. Dar' baetulu lumină ochiloru părintiloru sei, căm de pre la Crăciunu începutu a se bolnăvi în fiziculu seu, și altcumu alteratu în organismulu și mecanismulu seu. Lu-opră de la frecventarea prelegerilor;

pentru-că reulu totu creșea; dar' dânsulu jignitu in ambitu'a sa, de a nu cedá altui'a primulu locu, nu se poteá retfne; se furisiá la prelegeri, si profesorii, cá se nu 'lu vate me si mai tare in orgoliulu seu, compatimindulu 'lu lasáu in pace. Parintii sei eráu nemangaiati. Mórtea fiului loru erá sigura. Dar' se nu lungescu vorb'a; baetulu n'a potutu resistá luptei crâncene dintre spiritulu seu celu dejá prea desvoltatu si dintre fisiculu seu impilitu de câtu abia pâna in primaver'a acelu anu. Mórtea lui a fostu neconsolabila pentru parinti, a fostu gelea generala a instituteloru de invetiamentu din acelu orasiu, cari au luat parte la inmortentarea remasitieloru lui paumentesci. Aceste suntu numai dóue din nenumeratele casuri, ce amu poté aflá, deca ne amu pune a cercetá junimea studiósá dupa iaturea acést'a.

In punctulu acest'a ar' poté luá esemplu inteliginti'a dela tieranulu nostru. Acest'a fara de a fi invetiatu, scie, cunósce dupa instinctu, cá nu-i bine se 'si- duca baetulu la scóla pâna colo ce-i de 8—9 ani. Ba, bunulu meu parinte, *Domnedieu* se-lu érte, n'a voitu se me dée la scól'a cea nemtiésca dela Naseudu de câtu numai in anulu alu 10-lea alu etatii. In desiertu lu- sfatuia si staruia dascálu din satu incepându decându erám inca de 7 ani. „Lasa-lu jupâne dascále, i replicá mereu, lasa-lu se creșca ántáiu, cá apoi are vreme si se-si bata capulu!“. Si ce se vedi, in prim'a clasa normala între 84 de baeti erám printre cei mai mici, ba între cei promovati pre clas'a a dóua am fostu fora indoiala celu mai tēneru. Si haru Domnului! cá in decursulu studiárei n'am avutu a me plānge.

Conchidu dara, cá între minimulu inteligentulu si maximulu tieranulu, stá parerea fisiologulu anglesu, cá adeca se nu incépa baetulu scolarisarea de câtu numai in anulu alu 8-lea alu etatii.

Dar' reulu odata pusu in practica, rareori stavilește, ci din contra ia dimensiuni totu mai mari. Asia si in caus'a cea atātu de momentósá a educatiunei.

In tēmpulu mai nou, spiritulu cá se nu dīcu man'ia inventiunei a nascocitu si pre acestu terēmu cu unu midilocu mai multu pentru grabirea si inasprirea rēului, intielegu pentru incordarea prea de tēmpuria a creziiloru baetiloru, cu asiá numitele *scóle frebeliane* in modulu dupa cum suntu organizate si se conduc astádi pre multe locuri.

Scólele aceste (pentru pruncii dela 3—6 ani) s'au pusu in practica asiá precum le vedemu la noi — din necesitate, pe cele mai multe locuri din comoditatea parintiloru. Multe Ti-asii poté scrie despre sistemulu gresftu, ce se urmēza in organizarea si conducerea acestoru scóle, — dar' cu acést'a m'asiu abate prea departe dela obiectu. Lasu criticarea loru pentru o epistola urmatória. Deocamdata apēsu, cá scól'a frebeliana este unu reu, si inca mare, privita sub raportulu cestiunei, ce ne preocupá. Multi parinti totu inteligenti, nepotēndu scapá de baetii loru cu scóla ordinaria (pentru-cá nu-i primescu dupa lege),

i trimitu inca dela 3 ani la scól'a frebeliana, unde cum dīcu ei, se ocupa jocându-se. Numai ce feliu de jocării, nu se intréba nime. Ér' privitorulu atentu afla, cá acolo se cufunda baetieii in jocariile cele mai complicate, mai maiestrite. Dar' vedi amice, ómenii uita, cá atari jocuri si lucrári (cá di, jocarei'a prunculu este lucrarea lui) sunt totu asiá de incordatorie de spiritu, cá si instructi'a in scóla, in urmare cu atát'a mai stricacióse sanetatiei fisice cu câtu este mai frageda etatea baetielulu. De aci conchisiunea logica: *pruncutii se nu se tramita inainte de anulu alu 5-lea alu etatii in scól'a frebeliana!* O! de sar' convinge odata parintii de aceste adevăruri, cari 'si urmēza cu cea mai mare consecintia, fiendu-cá suntu urmari ale legiloru naturei, legi, cari nu suferu nici abateri, nici salturi, ci lucrēza pururea si pretotindenea cu ace'asi regularitate, ce provedinti'a domnedieiesca le-a croitu.

Inchinu de asta-data, in sperantia, cá vei profitá si voru profitá si onoratii cetitori de espunerile aceste in folosulu educatiunei si instructiunei tinerii nóstre generatiuni.

Salutare!

V. Gr. Borgovanu.

Cunoscintie din istori'a educatiunei si a instructiunei.

Indii.

§. 8. Budha.

(Continuare din cele incepute in Fói'a scol. anulu IV).

Grea lovitura a primitu cast'a Brahmaniloru din partea reformatoriulu Budha. Acest'a a traitu in secululu a sieselea inainte de Christosu, a fostu fiulu unui rege. In a 16 anu s'a casatoritu si a petrecutu la curtea regésca in modu orientalu. In a 29 anu a etatii vediendu miseri'a omenésca a inceputu a cugetá, cá de unde vine reulu in lume. Rapitu de acestu cugetu a parasitu palatulu, a lasatu coron'a si imperati'a si s'a retrasu in singuratate unde era ascetii cei mari, si-a tunsu pērulu si s'a imbracatu in unu vestinētu galbinu. Siesa ani de dīle s'a supusu Budha celoru mai mari grentati suferindu fierbintiela si frigu, fóme si sete. — In imaginiunile sale si-a inchipuitu pamentulu cá o vale a plāngerei si cá unu oceanu de lacrami. Scaparea de necasurile lumēi este fericirea. Tóta dorerea viue din pofta, poft'a vine din sentimentu, care e desiertu si fara substantia. Acést'a trebue se-o aiba omulu in vedere pentru a poté scapá de trupu. Corpulu nu e ceva esentialu si nu e insusi sufletulu, inse decumva omulu s'a desfacutu de lume atunci semte fericirea si bucuri'a liniscei. Inse ce folosesce acesta linisce, deca omulu trebue se se renasca? Dinsulu credea adeca cum-cá dupa ce móre omulu sufletulu lui capata altu corp. Pentru aceea a invetiatu, cum-cá omulu nu are se cugete la sene, ci la neesistentia si se nemicesca bas'a esistentiei mai departe prin nemicirea pasiuniloru. Prin acést'a pote se nemicésca posibilitatea renascerei. — Budha insusi a credintu despre sine, cum-cá s'a nascutu mai de multe ori si a amblatu pre pamēntu in mai multe forme.

Dupa ce si-a formulat Budha ideile sale a inceputu a âmblá prin tiera cu o óla in mana in care stringea elemosina, si a predicá poporului adeverulu, care i-a castigatu lui linisce. Pre unde mergea, predicá cele patru adeveruri principali: cunoscerea rëului, originea rëului, nemicirea rëului si cunoscerea calei, care duce la nemicirea propria. Dupa 12 ani l'a chiamatu tatalu seu la curte si totu neamulu lui i-a primitu invetiatur'a. Invetiaceii lui cei mai incrediuti au cautatu se-si tunda barb'a si capulu, se âmble in vestmëntu galbinu si se predice prin tiera, cá si magistrulu loru.

Budha a primitu pre toti omenii asemenea indreptatiti, cari toti au aceasi chiamare se scape adeca de reulu din lume. Din acést'a cauza nu a recunoscutu castele, ci a normatu detoriele omulu facia de sene si de apropele. Facia de sine pretinde, cá omulu se nu âmble dupa castigu ce nu fú ambitiosu, se-si liniscesca sentiementulu se se imbrace simplu, se traésca cumpetatu si fara pasiuni, se sufere totu reulu cu pacientia, se primésca cu rabdare maltractarile si mórtea, deorace mórtea numai elibera de corpulu murdariu, care totusi pier. In privinti'a detorintieloru catra deapropele a invetiatu: cum-cá omulu se se intristeze preste nefericirea omeniloru, se-le micșioreze suferintiele, se fia facia de altii iubitoriu, crutiatoriu, pacientu, compatimitoriu, se fia cu amore fratiesca catra toti omenii si încátu se pote se-le micșioreze suferintiele in acést'a vale a plângerei. — Budha n'a restrinsu invetiatur'a s'a la scóla, ci a predicat'o poporului, care a primit'o cu atátu mai usioru, cu câtu erá satulu de despotismulu Brahmaniloru. Elu n'a vorbitu in limb'a Sanscrita, limb'a invetiatoriloru, ci in limb'a poporului. Pronunciandu egalitatea totoruru omeniloru a primitu intre discipulii sei omeni de ori ce categoria chiaru si sclavi si criminalisti, deore-ce — dupa cum afirmá dînsulu — trupulu unui principe nu e mai multu decatú a unui cersitoriu si fiacare-si pote esopora eliberarea sa decumva voesce. Nici pre muieri nu le-a eschisu dela invetiaturile sale, pentru-cá trupulu are o valóre subordinata, in trupulu celu mai reu pote locuí sufletulu celu mai bunu, virtutile nu intréba dupa caste, tóte castele trebuie se aiba aceasi lege morala.

Din aseclii lui Budha cei mai credintiosi s'a formatu o specia de monastiri. Membrii, cari apartineau acelor'a n'avéau se fia altu ceva decâtú nescari cersitori pii. Dupa norm'a acést'a s'an intemeiatu si monastiri de mueri.

Brahmanii n'au statu indiferenti facia de acést'a doctrina indreptata directu in contra loru, ci au luptatu pre mórte si vietia, in urma chiaru si cu armele. Resultatulu a fostu, cá Buddhistii au fostu alungati din tier'a loru. Cu tóte acestea invetiatur'a lui Budha s'a latitu in Indi'a posterióra, Chin'a, Japoni'a, Tibetu, Ceylon si astadi numerulu Buddhistiloru e la 300,000,000, precându Brahmanismulu are numai 80,000,000 credintiosi. Prin invingerea Brahmanismulu asupra Buddhismulu s'a estirpatu ori-ce elementu de desvoltare. Brahmanismulu invingatoria nu s'a redicatu, ci a decadiatu, si nu a mai potutu aduce natiunea la o unire.

Sórtea Indiei este a fi tier'a dorintieloru pentru cuceritori streini, éra istori'a ei este istori'a patimiloru ei. Poporulu indicu merge spre disolvare.

Doctrin'a lui Budha privita din punctu de vedere a educatiunei este o piedeca pentru desvoltarea sciintieloru si a arteloru. Facia cu principiale si prescriptele ei nu se pote desvoltá nici o potere in modu propriu, ci din contra omulu e condemnatu la o sinucidere spirituale. In'sasi doctrin'a morale — si acést'a este culmea in doctrin'a budhista nu este decâtú o simpla negatiune, o abdicere dela ori ce activitate. Fiindu-cá discipulii cei rigurosi ai Buddhismulu trebuiau se abdica si de casatoria, pentru densii legatur'a de rudenie erá lucru indiferentu si asia nu pote fi vorba la densii neci de familia intielesulu strinsu alu cuventulu.

§. 9 Egiptenii.

In partea nordu-ostica a Africeii, prelanga rfulu Nilu, intre catenele muntiloru Libiei si Arabiei s'a asiediatu in tempuri stravechi unu poporu, care a trecutú din Asi'a si s'a asiediatu acolo supunendu poporatiunea aflata. Poporatiunea cuceritoria a fostu de colóre alba, cea aflata de colóre négra. De timpuriu s'a desvoltatu aici o cultura propria. Poporatiunea culta a fostu inse numai cea cuceritoria. Aici cá si in Indi'a s'au destinsu in genere doue clase mari, una a fostu clasa dominanta si cea alalta clasa domnita. Cea de ântâia erá se subimpartia in clasa preotiloru si a ostasiloru. Cea de a doua erá impartita in clasa agricultoriloru, industrasiloru, pastoriloru si naeriloru. Mai tardiu dupacesau deschisu piatiele egiptene Fenicieniloru, Greciloru, Persiloru etc. s'a introdusa cast'a interpretiloru.

Cast'a interpretiloru erá cea mai vediuta dintre tote si prin influinti'a sa dominá totu poporulu. Ea singura erá clasa culta, singura pricepea secretele religiunei, singura posedea tote sciintiele. Membrii ei nu erau toti preoti cari se se ocupe numai cu cele religiose, ci din contra tote oficiele erau in man'a loru. Ei erau judecatori, medici, dintre ei erau ministri regesci. In'sasi regele care se alegea din cast'a ostasiloru dupa alegere trebuiá se intre in cast'a preotiloru. Pentru subsistentia aveau a trei'a parte din paméntulu tieriei. Dupa densii mai vediuta erá clasa ostasiloru, acaroru misiune erá se apere tier'a, pentru care asemenea avea o treime din paméntulu tieriei. Cealalta treime erá a regelui. Clasele celealalte erau partea ascultatoria si portatoria de greutati. Aceia lucrau paméntulu portau comerciu, erau industriasi, dar totu dënsii plateau si darile. Sistem'a de caste in decursulu timpulu a prinsu in poporatiunea Egiptulu radecini atátu de tari, câtu si dupa ce a apusu independenti'a Egiptulu s'a conservatu inca seculi intregi. Afara de castele amintite mai erau inca si sclavi, acestia erau parte din poporatiunea stravechia supusa de catra cuceritori, parte din prinsii belici, parte cumperati. Cum-cá in Egiptu s'a portatu negociu cu sclavi dovedesce vinderea lui Josifu. Poporele cucerite se facéu sclave, inse se priviau cá sclavi ai statulu, si de aici viue

probabilu aceea, că uciderea unui selavu se pedepsiá cu morte cá si uciderea unei liberu. Si muierile la Egipteni aveau o positiá mai favorabila, decumú erá datin'a in orientu. Poligami'a erá si la densii in usu si numai preotiloru erá prescrisu se aiba numai câte o muieru.

Pre sistem'a de caste se basá educatiunea si la Egipteni cá si la Indi. Aici cá si la Indi erá religiunea elementulu datatoriu de tonu in vietia cá si in educatiune. Religiunea primitiva a Egipteniloru a fostu monoteistica mai tardiu a degeneratu in politeistica si la poporu a degeneratu in idololatria. Si densii cá si alte popora au personificatu fenomenele si poterile naturei. Mai pre susu de tote adorau sorele sub diverse numiri in diverse locuri. Asia s'a numitu Ra, éra in tempurile mai tardie s'a adóratu cá o dieitate natiunale sub numirea de Osius. Prelenga dinsulu s'a adóratu pamentulu sub numirea de dieitia Isis, care si-au inchipuito cá pre sor'a si soci'a lui Osiris. Personificandu mai departe si insusiri fisice si spirituali ale omeniloru cá dietati naturali, privindu apoi multe soiuri de animale*) cá simbole a dieiloru s'a introdusu unu cultu, care a degeneratu in idololatria si superstitiune. Singura cast'a preotiesca a conservatu religiunea spirituala, carea sta in legatura cu ratiunea si moralitatea. Numai dins'a a avutu o educatiune mai inalta. Pre la besericele cele mari din Teb'a, Memfis, Heliopolis, Saïs etc. esistau scoli in cari se cultivau sciintiele si artile. Aici se invetiá scrisulu si cetitulú, istori'a si filosofi'a, sciintiele naturali si medicin'a, matematic'a si astronomi'a, arhitectur'a si artile libere. Pre aceste terene Egiptene s'au inaltiatu la unu gradu forte inaltu de cultura si alte popore de es. Grecii au invetiatu multe dela densii. Din tempuri stravechi s'au lucratu minele, s'a fabricatu sticla. In tieseturi si coloritulú acelora au fostu maestri. Chiaru si in aurire au facutu progrese mari. Gradulu de desvoltare in arhitectura se documentéza prin edificieele cele colosali cum sunt piramidele, cari de mii de ani exista si astadi.

In elelalte caste, chiaru si in cea militara, pruncii se educan numai pentru ocupatiunile practice traditionali, se invetiáu in credintia si datinile tierei. Lips'a de libertate politica a impededatu desvoltarea unei educatiuni adevveratu umane. Cu unu cuventu o educatiune generale a poporului in tempurile istorice nu se pote constatá. De atmintrenea Egiptenii au fostu impededati in desvoltarea loru in tempurile

*) Dela cataractele Nilului pava unde se versa acesta in mare, Egiptulu e unu panteonu de diei animalici. Se adorau vite, paseri, sierpi, animale selbatice precum lupii in Likopolis. In mare onore stá pisic'a si chiaru si cáni in unele locuri cum in Kynopolis. Nu erá o casa in care se nu aiba veri unu animalu santu, care morindu se imbalsamá si se asiediá in cript'a familiara. Adorarea n'a venitú din frica cum s'a credintia despre crocodilu seau pentru binele celu face de es. adorarea pisiceei pentru-cá prinde sioreci seau a iehneumonului pentru-cá sterpesce onale de crocodilu, deorace neci frica, neci binele acel'a nu este destulu motivu pentru-cá se se dee umnia seau altuia onore dieiesca. Mai probabilu este cum-cá acést'a adorare stá in legatura cu credint'a loru pentru-cá de o parte in multe animale priviau simbole de diei cum s'a disu mai susu, de alta parte inse credeau cum-cá sufletulu dupa morte merge inaintea judecatiei si deca nu se afla destulu de curatu se osindesce a calatori tempu de 3000 de ani in corpurile diversetoru animale. cf. Weiss, Lehrb. der Weltgesch. I. c. pag. 73. Pütz, Geschichte des Alterthums pag. 124.

mai tardie si prin invasiunile poporeloru straine cum au fostu: Persii, Macedonienii, Grecii, Romanii, Arabii.

M. Popu
profes.

Tractarea unei bucati de lectura.

Fratele marinimosu si generosu *).

Unu negociatoriu avutu avea doi fii, Georgiu si Joanu. Celu din urma, dusu in rétacire prin sfaturi rele, se stricá in moravuri si facú prin aceea multa neodihna si mare superare betranului seu tata. Acést'a de necasu lu-desereditá (desmosteni) si testá tóta averea s'a lui Georgiu. Ioanu, carele pribegiá prin lume audiendu de mórtea tatalui seu, fú adêncu misicatu sciindu bine, cá elu cu portarea s'a nu numai n'a indulcitu betranetiele acelui'a, cí i-le-a mai amaritu si ingreunatu. Venindusi in fire omulu si recunoscêndu-si retacirile s'ale se reintorse a casa si plânse cu amaru pentru acele pre mormêntulu tatalui seu. In contr'a tatalui seu, carele lu-desereditá nu se plângea nici cându si in tote locurile vorbiá cu respectu si pietate de dênsulu invinovatiendu-se singuru si dicându: „amu meritatu se fii desereditatu!“ Georgiu aflandu de întórcerea spre bine a fratelui seu, cautá se-lu intalnésca si aflandu-lu lu-imbratiosia si-i dise: „parintele nostru mi-a testatu mie tota averea s'a inse densulu, cându te-a desereditatu a voitu se eschida dela averea s'a pre unu risipitariu, cum erai tu atunci si nu pre unulu, pre cum te vedu, cá esti astadi: éta ti-dau partea, ce se cuvine tie — se ne iubimu totu de-a-un'a cá doi frati buni!“

Georgiu prin portarea acést'a a s'a, a aretatu marinitate si generositate catra fratele — seu.

(Lectiune in despartimentulu IV alu scólei poporale, propusa din punctu de vedere logicu, gramaticalu, sintacticu, ortograficu si stilisticu).

I. Tractarea logica.

1. (Pregatirea pre scurtu a eleviloru pentru a poté intielege mai bine cuprinsulu bucatiei).

Care omu se numesce negociatoriu?

(Acelu omu, care cumpera obiecte cu unu pretiu mai micu si le vinde cu unu pretiu mai mare, adeca cu cascigu, din care si traiesce). Cunosci tu vre unu negociatoriu? Cum santu óre cei mai multi dintre ei, avuti ori seraci? Unde si-au locuint'a cei mai multi negociatori, la sate s'au in orasie?

Ce se întêmpla cu copiii, cari n'asculta de parintii loru si cari se insotiescu cu omeni cu moravuri rele? (capeta si ei naravuri rele — si se facu rei). Ce sfaturi dau altor'a omenii cei buni? Si ce sfaturi dau omenii cei rei? (sfaturi rele). Prin sfaturi rele copiii usioru cadu in pecate, adeca suntu dusi in rétacire si 'si strica naravuriile bune — s'au mai bine moravurile. — Di si tu acést'a! Tu! Mai multi! Facu copiii cu moravuri rele bucuria ori superare

*) Pag. 40 si 41 din »a dou'a carte de lectura si invetiatura etc. de J. Popescu«.

parintiloru? Si mai potu ave odihna din'a si nóptea parintii acelu copilu?

Tat'a, cui lasa averea, la mórtea s'a? (de buna séma, cá copiiloru sei). Dar' deca acestia se póta reu? (Atunci póte se nu-le lasa loru averea). S'a intemplantu si se intempla si acum, cá unii parinti nu lasa — copiiloru celoru de totu stricati — nice o avere la mórtea loru, ci o lasa celoru, cari au fostu buni si i-au ascultat in viétia. Cându unu parinte hotaresce inainte de mórte, cá cum se se impartiesca averea s'a urmasiloru sei — se dice, cá elu face testamentu s'au testéza averea. (Se dice acést'a de mai multi scolari). Deca unu parinte nu lasa in adinsu vre-unui copilu alu seu avere, se dice cá 'lu desmostenesce s'au 'lu desereditéza. (Se dice de mai multi scolari).

Óre unu omu cu naravuri rele póte stá multu in unu locu? (Nu! Elu n'are statornicia, ci ambla din unu locu in altulu, din satu in satu, din tiéra in tiéra — acest'a se dice a pribegi).

Supera-se copii candu audu de mórtea parintiloru sei? (Dá, ei se supera forte tare — adeca suntu adéncu misícati in sufletulu loru).

Intempla-se óre, cá copii rei se se faca érași buni? (Se intempla dupa-ce se lovescu de tóte relele si necesurile — atunci 'si vinu in fire, 'si cunoscú retacirile, le pare reu de ce au facutu si se facu érași buni; altii inse, cari s'au stricatu de totu reu, de multe ori, nu mai potu esí din prapasti'a in carea au intratu si pieru in cele mai mari pecate).

Cum trebuie se vorbésca copii de parintii loru in totu loculu? (se vorbésca frumosu — se nu dica asupr'a loru nice unu cuvéntu de batjocura s'au o alta vorba urita). Cum vorbescu copiii cei buni de parintii loru cei morti? (totu frumosu — adeca cu respectu si pietate).

Iubescu-se fratii unii pre altii? Suntu ei datori a 'si iertá gresielele unulu altui'a? Pentru-ce? Suntu ei datori a-se si ajutá unulu pre altulu in lipse si necesuri?

Celu ce iérta altui'a se dice, cá e marinimosu s'au cá areta marinimitate. Care frate aretá marinimitate! Celu ce da celoru lipsiti ajutória se dice cá e generosu s'au areta generositate. Care omu se numesce generosu? Prin ce aretamu generositate catra altii?

2. (Istorisirea prin invetiatoriu).

Fiti cu bagare de séma la ceea ce ve voiu spune!

Unu negociatoriu bogatu a avutu doi copii, cu numele Georgiu si Joanu. Celu mai micu adeca Joanu, insotindu-se dela o vreme cu omeni blastemati si risipitori, acestia i-au stricatu moravurile si l'au facutu si pre elu prin sfaturi rele, unu omu blastematu si risipitoriu. Betranulu lui tata s'a superatu fórte tare pre elu si n'a mai avutu odihna, pentru-cá fiulu seu s'a facutu misielu. In urma necesandu-se tare pre Joanu l'a si desmostenitu si tóta averea i-a lasat'o lui Georgiu, care erá bunu, ascultatoriu si harnicu. Joanu inca pana traia tata-seu a inceputu a pribegí prin lume, dandu prin portarile lui cele rele de nenumerate necesuri

si lipse. Apoi audiendu, cá tatalu seu a moritu, s'a superatu fórte tare, aducúndu-si aminte cá cáta superare i-a facutu elu la betranetie. Dându elu acum prin portarile lui cele rele, de tóte necesurile, a vedintu, cá a facutu reu ce a facutu si asia s'a intorsu acasa si a plansu cu jale pre morméntulu tatalui seu. Pre tatalu seu nu erá superatu, cá la desmostenitu, ci in tote locurile vorbiá cu respectu si evlavia de densulu si 'si bagá de vina lui si dicea: „Am fostu vrednicu se nu -mi lase nimic'a“! Georgiu dupa ce a aflatu de intorcerea fratelui seu Joanu si cá elu acum s'a indreptatu a ámblatu pâna la intalnitu si intalnindu-lu l'a imbratiosiatu si i-a disu: „frate draga cându tatalu nostru mi-a lasatu mie tota averea tu erai unu blastematu; acum inse vedu, cá te-ai indreptatu si deca erái cá acum de buna séma, tat'a nu te desmosteniá. De aceea eu 'ti dau partea t'a de avere si se ne iubimu cá doi frati buni“!

Georgiu a fostu marinimosu, pentrucá a iertatu pre fratele seu si elu a fostu si generosu, pentru-cá i-a datu din averea s'a, cá se póta si elu trai.

3. (Istorisirea prin elevi).

Istoriór'a acést'a o enaréza si vr'o 2—3 elevi mai bunisiori, cam in modulu in care a fostu enarata de invetiatoriu.

4. (Cetirea prin invetiatoriu).

Acum invetiatoriulu cetesce istoriór'a de modelu, raru, tare si intonandu cu tóta precisiunea.

5. (Cetirea prin mai multi elevi).

Se cetesce bucat'a batar' prin vre-o 2—3 elevi s'au se potu perondá si mai multi déca nu vá ceti unulu mai multu de 2, 3 s'au 4 propusetiuni, ceea ce inca e tare consultu din multe puncte de vedere.

6. (Esplicarea logica, caracterizarea personelor, estragerea moralei).

Prin deprinderile pregatitórie din punctu 1 se usioréza in modu insemnatu tractarea logica, carea dóra e cea mai de capetenia recerintia la tractarea bucatiloru de lectura. Procesulu e urmatoriulu: Cetesce titul'a bucatiei J.! Ce se numescu frati? Care frate se numesce marinimosu? Care frate se numesce generosu? (dupa esplicarile pregatitóre din punctu 1 se sciú acestea concepte).

Cetesce mai departe J.! Ce ai cetitu pâna la punctu? Scie-se anume cine a fostu acelu negociatoriu si din ce satu s'au orasiu a fostu elu? (nu, pentru-cá nu se spune hotaritu). Cine a avutu doi fi? (unu negociatoriu). Cum erá negociatoriulu acel'a? (avutu). Ce se dice despre elu? (cá avea). Ce avea elu? (fii). Câti fii avea (doi). Cum 'i chiamá? (Georgiu si Joanu).

Care omu se numesce negociatoriu? (s'a esplicatu la pregatiri). Ce feliu de omeni mai cunoscemu noi dupa ocupatiune? (economi, maiestri, invetiati s. a.). Ce feliu de negociatori cunoscemu noi? (de vite, de porci, de bucate, de felurite obiecte precum suntu: boltasii s. a.). Scie-se anume cu ce s'a negociatoritu acel'a? (nu). La negociatoriu i-se mai dice cu altu cuventu: comerciantu. Mai dí si tu

odata acést'a M.! N.! L.! Cum erá acelu negotiatoriu? (avutu). Cum se mai dice cu alte cuvinte in locu de: avutu? (bogatu — cu stare buna etc.). Ore toti negotiatorii, suntu avuti la inceputu? (nu, suntu si seraci, dar' au privilegiu se se inbogatiésca). Care 'mi scie spune in ce feliu se póte inavutí omulu? Bagati bine de séma. Deca nu 'si vá sci bine implini lucrulu s'au ocupatiunea s'a, óre potea-se-vá inavutí? (nu). Ori ce omu dara inainte de tóte trebue se 'si pricepa bine ocupatiunea s'a: plugariulu agronomi'a, meseriasiulu meseri'a, negotiatoriulu treburile negotietoresci — se aiba fia care destula invetiatura. Dí si tu inca odata acést'a O.! P.! R.! Dar' deca omulu 'si pricepe bine ocupatiunea s'a si elu nu lucra cu harnicia, ce se intempla? (nu se pote inavutí). Omulu se mai pote avutí prin lucru — prin munca — de dí si nópte. Dí si tu acést'a S.! T.! U.! Suntu inse si omeni de acei'a cari si-pricepu bine lucrurile si lucra din tote poterile, dar' nu grigescu bine cele adunate — adeca nu pastréza. Potu-se óre acestia inavutí? (nu). Omulu deci se pote inavutí: prin invetiatura, prin munca si pastrare. Cum se pote inavutí omulu Z.! V.! A.! Cum se vá fi inavutítu si negotiatoriulu acel'a? (prin invetiatura, munca si pastrare). Grigiti dara si voi dragii mei, se invetiati câtu mai multu se ve faceti omeni harnici si ve grigiti bine ce veti cascigá!

R. Simu.

(Vá urmá).

Documentu Istoricu.

Eminentissimi ac Rmni Domini Principes!

Annuae obligationi meae satisfaciendi tempore redeunte ad occurrendum omnibus impedimentis, quae periculosis, et metuendis his belli temporibus, in quibus hic proximi versamur, contingere possent, in praesentiarum Sacrae Eminentissimorum Dnorum Principum Congregationis conspectui sistendos meos anni huius labores et occupationes duxi. Ego Divina favente Clementia per totius anni decursum immunis a morbis fui, esto pluribus in partibus huius Principatus tam potenter desaevierint, ut luem pestiferam grassari medici nulli dubitarint pronuciare, sed post longam experiantiam aliquem influxum fuisse ex intemperie aëris promanantem eventum comprobavit, nunc jam Dei gratia penitus cessavit. Labores mei huius anni praecipui fuere in scholis docendis, et praefectus fueram supremae Grammatices classi tradendae, habui sub mea disciplina vicenos adolescentulos, quos pro meis viribus, et ipsorum capacitate in Litteris et bonis moribus usque ad Pascha perficere studui, placuerat insuper Illmo Dno huic Nostru Episcopo suorum consistorialium assessorum numero me adscribere, et Seminarii C. r. Praefectum me creare, in quo viginti pro statu Ecclesiastico educantur adolescentes, his etiam muneribus satisfacere pro rei exigentia conatus sum; cum autem nunc Caesareo Regia et Apolica Sua Majestas Regina nostra pro materna solitudine, qua in suos fideles fertur subditos novas scholas in novo districtu militair Naszodiensi instituendos jam elementer resolverit, in quibus filii militum e natione valachica conscriptorum in Litteris, pietate et bonis moribus instituerentur, et e nostro ordine pro hoc munere obeundo religiosus expetitus sit, visum

est Illmo Dno nostro Episcopo me designare licet indignum et inhabilem, ut primus hanc Provinciam capesserem, et scholas neo-erectas inchoarem, aggredior hoc opus non meis viribus, sed divino fretus adiutorio, quod procul dubio meam supplebit inopiam, si ad majorem sui nominis gloriam tam debili uti voluerit instrumento, initium operis capiam Deo adjuvante in principio mensis Iunii, haec pro stricta obligatione, quam habeo Eminentissimorum Dnorum Principum Congregationi insinuanda habebam, quibus filiali osculo sacram venerandam Purpuram sub jugi venerationis cultu maneo. Balásfalvae in Transylvania anno 1771 die 7 Maji.

Eminentissimorum Dnorum Principum

Indignus filius et servus

P. Hieronimus Kálnoki ord. S. Basilii
Magni Religiosus et Coll. Urb. quondam Alumnus.

Er' in versiune româna:

Eminentissimiloru si Reverendissimiloru Domni Principi!

Apropiandu-se tēmpulu pentru a satisface detorintiei mele anuale, previnuu impiedecarile periculóse si grozave, ce potu se fia in tēmpuri de resbele, in cari ne aflamu aici in apropiere, pentr'aceá cugetai, cá se descriu acum Eminentiiloru Vóstre ostenelele si ocupatiunile mele din acestu anu.

Eu charu Domnului in decursulu anului intregu am fostu sanetosu, desi morburile au domnitu tare in partile aceste, nu s'a indoitu neci unu medicu a afirmá, cá domnesce cholera, inse mai tardiu s'a adeveritu, cá morburile aceste au provenitu din aerulu stricatu; acum multiamita lui Domnedieu au incetatu cu totul. In acestu anu am fostu cuprinsu mai vórtosu cu prelegeri scolastice, am fostu capulu clasei a II-a in care am avutu 20 de elevi, pre cari dupa puterile mele si capacitatea loru i-am instruat in sciintie si in moravuri pâna la Pasci; Ilustrissimulu Domnu Episcopu me a denumitu de assessore consistoriale si de Prefectu alu seminariulu C. R. unde se crescu 20 de tineri pentru statulu preotiescu, si m'am nesuitu dupa recerintie a satisface si acestoru officie; acum inse, candu Majestatea Sa Apostolica, din grigi'a materna ce are catra supusii sei credintiosi, in districtulu nou militariu alu Naseudului, pręgratosu a decisu, cá se se infintieza scóle noue, in cari se se instrueza in sciintie, pietate si moravuri fii ostasiloru inrolati ai natiunei romane, si cá pentru indeplinirea acestui scopu s'a poftitu unu calugaru din ordulu nostru, Ilustrissimulu Domnu Episcopu i-a placutu a me designá pre mine acolo, desi nedemnu si necapace, cá eu se me apuceu antáiu de acestu lucru si se deschidu scólele neo-infintiate, intreprindu acestu lucru increditu nu in puterile mele, ci in ajutoriulu lui Domnedieu, care de securu va supléní nesuficienti'a mea deca voiesce se se folosésca de unu instrumentu asia slabu spre mai mare marire a numelui seu; prelegerile cu ajutoriulu lui Domnedieu le voiu incepe in lun'a lui Iuniu. Aceste cugetái a fi necesarie a le descrie Eminentiiloru Vóstre, sarutandu-ve santítele drepte remanu cu veneratiune eterna Blasiu in Transylvania anulu 1771. 7 Maiu.

Alu Eminentiiloru Vóstre

nedemnu fiu si sierbu

P. Jeronimu Kálnoki m. p.

ordulu s. Basilii celu mare calugaru si órecandu alumnul alu cole giului urbadu.

Diariul economului:

Aprilie		are 30 zile.		Prieru.	
Calindariul Iulianu			Calind. Gregor.		
Vineri	1	† Cuv. Mari'a egipt.	13	Justinus	
Sâmbata	2	Par. Titus	14	Tiburtius	
Dominec'a 4 Ev. dela Marcu c. 9, st. 17, gl. 4, a inv. 1.					
Dumineca	3	Cuv. Nichita	15	Fürchtegott	
Luni	4	Cuv. Par. Josif	16	Charisius	
Marti	5	Par. Teodulus	17	Rudolf	
Mercuri	6	Par. Eutichie	18	Dionisiu	
Joi	7	Cuv. Par. George	19	Hermop	
Vineri	8	A. J. Ruf	20	Sulpitiu	
Sâmbata	9	Eupsichie	21	Anselm	
Dominec'a 5 Ev. dela Marcu c. 10, st. 23, gl. 5, a inv. 2.					
Dumineca	10	S. Terentie, Pompie	22	Cajus	
Luni	11	Mart. Antipa	23	Adalbert	
Marti	12	Vasilie	24	George	
Mercuri	13	M. Artenie	25	Marcu ev.	
Joi	14	Par. Martin	26	Ezechia	
Vineri	15	Ap. Arist. Pud. si Trof.	27	Anastasi'a	
Sâmbata	16	Mart. Agapi'a	28	Vitalis	
Dominec'a Floriloru Ev. dela Joanu c. 12, st. 1, gl. 8, a inv. 9.					
Dumineca	17	(†) Dominec'a Florilor	29	Robert	
Luni	18	Par. Joanu	30	Eutropiu	
Marti	19	Joanu pustniculu	1	Main Mt. Filip	
Mercuri	20	Par. Teodoru Trich.	2	Sigismund	
Joi	21	Mart. Januariu	3	Aflarea crucei	
Vineri	22	(†) Vineri'a patimiloru	4	Florian	
Sâmbata	23	(†) St. George	5	Gotthard	
Dominec'a Pasciloru Ev. dela Joanu capu 1, st. 1.					
Dumineca	24	(†) Santele Pasci	6	Hermin'a	
Luni	25	(†) Evang. Marcu	7	Stanislau	
Marti	26	Mart. Vasilie	8	Juvenal	
Mercuri	27	Simeonu fratele Dlui	9	Gregoriu	
Joi	28	Ap. Jason	10	(†) Inalt. Dlui	
Vineri	29	SS. 9 Mart. d. Chirie	11	Adolf	
Sâmbata	30	† Apost. Jacobu	12	Pancratiu	

Lucrările in acést'a luna.

Se potu semená totu feliulu de legumi si verdetiri, chiar' si fasole, crastaveti, pepeni, cucurbete, dar' acestea mai multu spre finea lunei, pentru-cá suferu de bruma, si deca e frigu simburii incoltiescu anevoia si mare parte din ei se putrediesce. Se semena sementi'a de flori in melegarie. Cu finea lunei se potu plantá in pamentu liberu cannele, gladiolii, cepele de amaryllis, tuberoze si georginele.

Se continua cu straplantarea pomiloru si altuirea ie dimensiuni mari. E consultu, cá altuirea se se intemple pre tempu frumosu. Deca tempulu e secetosu straplantarea pomiloru trebue facuta cu nomolire, va se dica versamu apa in gauri si inca atát'a, cátu pamentulu ce acopere radecinele pomului se fia cá nomolulu seau cá cirulu; prin ce prinderea pomului se ajuta forte multu. Nucile, castanele, simburii de perseci, prune si ciresie, cari preste ierna au fostu stratificate in oluri, acum se potu semená in liberu. — Se uda straturile de meri si peri, cari au fostu semenate in tomn'a trecuta. — Se continua facerea gardului viu.

Se incepe cu semenatulu cucuruzului; se punu crumpene si napi. Ordiulu semenatu pre umediela va dá secerisii bogatu. Cu finea lunei se plivescu semenaturile. Se risipescu musiunioile de pre fenatic.

Matcele mai slabe si acum trebue nutrite, cu finea lunei se areta si trântori, cari cu zuzuitulu loru celu veselu profetiescu unu anu avutu in roitu.

Se face întâiulu sapatu la vinie, asemenea si paruitulu Vitele capeta nutretiu usucatu, inainte de a fi manate la pasiune. Se curatia fântanele.

Varietăți.

Peducelulu cá subiectu de altoire. Déca cineva are una cósta de dealu tiepisia si neproductiva póte se o plântéze cu peducei, caror'a li-priesce bine si in solu mai sterilu. Dupa-ce s'au prinsu peduceii are se altuiesca in ei peri, cari voru face pere mai mari, mai frumóse, mai sucóse si mai gustuóse, de cátu perii altuiti in alte subiecte (de peru).

Desbinarea ramiloru póte causá daune insemnate, mai alesu, cându productiunea e mare. Unu specialistu, care se pricepe bine la pomaritu neci odata nu vá lasá, cá trunchiulu pomului se fia bifurcatu, bine sciendu, cá atari pomi pre ténpulu procrearei suntu tare aplicati la desbinare, cea ce strica atátu frumseti'a, cátu si productivitatea pomului; deci spre a poté incungiuirá acestu inconvenientu, se nu plântamu pomii cu trunchiurile bifurcate, ci se-i intognimu asiá, cátu se aiba unu trunchiu principalu cu forma drépta portându pre sine rami alternanti.

Influint'a sarei asupr'a ridicheloru. Scimu, cá ridichele fórté iute se lemnoiséza, deca nu au umediela, mai alesu in solu nisiposu. Acést'a se póte incungiuirá, deca vomu semená ridichele cu sare, fiendu-cá sarea tiene umediela, in carea ridichele devinu gustuóse si fragede.

Pentru-ce lucra albinele la intunerecu. Scimu, cumcá mierea e unu fluidu de colóre curata, galbina, in care nu se afla sacharu cristalisatu. Mierea, dupa-ce se stórcé din faguri se albésece, se invértosieza. Acést'a o causéza lumin'a. Dupa-ce albinele potu folosí numai mierea cea fluida, pentru ace'a o tienu la intunerecu, cá se nu se cristaliséze.

Receptu pentru rimatori. Primavera, mai alesu in diumetatea a dóu'a, rimatorii capeta diferite morburi de sânge, cu deosebire, cându ténpulu e caldu si secetosu; pentru ace'a se aiba grigia economulu, cá rimatorii se pasca numai pre recóre, demaneti'a si sér'a; se aiba totu-de-a-un'a apa curata si prospeta, si totu la 9 zile fia-care rimatoriu se capete in lătura urmatóri'a medicina: *Din sarea amara 18 grm., din acidulu de sare 4 grm., din acidulu salitricu 4 grm., din stórea de sulfuru 6 grm.*

Pomii pitici suntu de recoméndatu mai alesu pentru gradinele mici, fiendu-cá nu cuprindu spatiu multu si nu tienu umbra mare. Déca vomu se avemu de acesti'a acumu e ténpulu se altuimu: mladitie nobile de meru in meru dulce si in meru de granatu; — peru in gutuiu; ciresiu in ciresiu de Mehadi'a; prunu in porumbelu.

P. T. Domni abonati sunt rogati, se binevoiesca a ne trimite pretiulu de abonamentu, cu carele restéza.

Administratiunea.